

FOTO: ARXIU COMARCAL DE L'ANOIA - AFMI

Cementiri de la Pobla de Claramunt. Exhumació dels cadàvers dels assassinats el 17 de setembre de 1936

ELS IGUALADINS MORTS A LA REREGUARDA

ANTONI DALMAU I RIBALTA

Passats més de setanta anys, i a desgrat de la intensa commoció que aquests fets van provocar en la vida ciutadana, la relació dels igualadins assassinats a la rereguarda durant la Guerra Civil encara no ha estat degudament establerta. Se n'han publicat llistes, sens dubte, però són incompletes i sovint plagades d'errors. Ens proposem en aquest treball establir aquesta relació amb totes les informacions actualment disponibles i aprofundint en aquelles fonts que fins ara no han estat utilitzades en totes les seves possibilitats. I, naturalment, agraiem qualsevol mena d'esmena o rectificació fonamentada que se'ns pugui fer arribar, ja que el nostre objectiu no és altre que contribuir a deixar fixada aquesta pàgina dramàtica de la nostra història recent.

LES FONTS

La informació que hem recollit es basa essencialment en tres fonts.¹ Una és de caràcter oficial i no ha estat completament explotada, l'altra procedeix de la millor recerca que s'ha fet en aquest sentit per part de la historiografia catalana i la tercera prové de la bibliografia igualadina i és prou coneguda. Analitzem-les breument.

1. Cal dir també que, a més d'aquestes tres que esmentarem, hem obtingut dades d'algunes de les víctimes en múltiples fonts periodístiques o bibliogràfiques.

La primera informació, la més rica documentalment, és la que figura a l'anomenada Causa General i que avui és consultable a la xarxa. En paraules de les mateixes autoritats franquistes que la van promoure, la Causa General «creada por Decreto de 26 de abril de 1940, ratificado por el de 19 de junio de 1943, atribuye al Ministerio Fiscal, subordinado al Ministerio de Justicia, la honrosa y delicada misión de fijar, mediante un proceso informativo fiel y veraz para conocimiento de los Poderes públicos y en interés de la Historia, el sentido, alcance y manifestaciones más destacadas de la actividad criminal de las fuerzas subversivas que en 1936 atentaron abiertamente contra la existencia y los valores esenciales de la Patria, salvada en último extremo, y providencialmente, por el Movimiento Liberador».² A la pràctica, aquest disseny es va traduir en una abundosa documentació –i en molts processos judicials guiats sovint per l'arbitrarietat més absoluta– en la qual figura la informació aportada pels ajuntaments i les declaracions efectuades pels familiars de les víctimes, així com les dades relatives a la inscripció registral de les defuncions. L'expedient corresponent a la ciutat d'Igualada ocupa 315 folis i constitueix el lligall 1592, exp. 10, ram separat núm. 105, de l'Archivo Histórico Nacional, de Madrid.

2. *Causa General. La dominación roja en España. Avance de la información instruida por el Ministerio Público*. Madrid: Ministerio de Justicia, 1943, p. 5.

La segona font és el llibre de Josep M. Solé i Sabaté i Joan Villarroya i Font, *La repressió a la reraguarda de Catalunya (1936-1939)* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989-1990, 2 volums). Aquesta obra, basada en un treball ingent de documentació, conté en el seu segon volum una relació de totes les víctimes, la més valuosa i completa fins ara. Tanmateix, el fet de basar-se en les inscripcions registrals de les defuncions (que a vegades es fan molt lluny d'Igualada) i el fet natural del desconeixement de la ciutat motiven que la relació sigui incompleta, s'hi produeixen algunes reiteracions i hi hagi alguns errors.

Finalment, la tercera font és un llibre molt proper a la realitat social descrita, però en canvi mancat de mètode historiogràfic. Ens referim a la coneguda obra d'Antoni Jorba i Soler, *Agonia d'una ciutat*, Igualada: Impremta Codorniu, 1982. Hi ha informacions precioses, sens dubte, i detalls molt complets, però és una font que cal llegir amb prevenció, no sols per l'apassionament ideològic de l'autor, sinó perquè la manca de comprovacions i de sistemàtica la fan incompleta i abundosa en dades errònies, que algunes vegades han estat repetides en obres posteriors.³

Diguem finalment que l'obra fonamental sobre la guerra civil a Igualada, escrita per Miquel

Térmens i Graells i titulada *Revolució i guerra civil a Igualada (1936-1939)* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991) no conté cap relació de víctimes i es remet a les dues obres anteriors.

EL LLISTAT ACTUAL

La relació que publiquem a continuació dona les dades essencials de cadascuna de les víctimes, en l'estat d'informació que posseïm actualment. Cal, tanmateix, i al marge dels possibles errors o oblits que lamentariem moltíssim, precisar el criteri que s'ha seguit.

En aquesta relació hem optat per incloure totes aquelles víctimes *nascudes* o *residents* a Igualada en el moment de l'esclat de la guerra civil. Diferenciar entre unes i altres presentava problemes metodològics importants, ja que és evident que aquestes persones van ser assassinades i enterrades –sempre que se'n va poder localitzar el cos– en indrets molt diferents, sovint allunyats de la ciutat que els va veure néixer o en la qual havien establert, de manera més o menys estable, la seva residència. D'altra banda, és evident que el grau de vinculació emocional d'aquestes persones amb la ciutat és molt divers i entrar en el debat sobre *qui és i qui no és igualadí* resulta totalment impropï i gratuït en aquest context. La llista, doncs, opta pel que en podríem dir una realitat merament descriptiva: la «fotografia» del moment històric concret, incloent-hi tant els igualadins que en aquella circumstància havien abandonat la nostra ciutat com els autòctons i forans que, d'una manera més o menys permanent, hi vivien. Com és natural, aquests desplaçaments més o menys estables implicaven d'una manera particular els nombrosos sacerdots i religiosos que van constituir un contingent particularment perseguit i assassinat.⁴

3. Hem de fer constar que Antoni Jorba inclou en el seu llibre un parell de noms de víctimes que no figuren enlloc més i sobre els quals aporta molt poca informació. Davant la impossibilitat de poder-les documentar mínimament, hem optat per no incloure'ls en la relació. En canvi, sí que hi hem incorporat el cas de Josep Piqué i Casulleras, un membre del POUM probablement assassinat el 1938 (vegeu Manuel Miserachs i Codina, «Morts oblidats de la Guerra Civil a Igualada.1», a *L'Enllaç*, Igualada, 4 d'octubre de 2007).

Un altre cas diferent és el d'alguna persona morta en circumstàncies no aclarides. És el cas, per exemple, de Bartomeu Udivert, que era d'ideologia monàrquica i godonista i que va morir als calabossos municipals però no va saber-se de què. Oficialment va ser considerat víctima del «dominio rojo» i per això l'inclouem a la llista, però no és segur (vegeu la declaració de la vídua a *Causa General*, Igualada, caixa 1592, exp. 10, foli 204, i la versió del fill a *Viure en temps de guerra. Igualada, 1936-1939*, Igualada: Ajuntament, 2006, p. 33-34).

4. Que ens hàgim cenyit estrictament a la ciutat d'Igualada, exclou del llistat, com és lògic, les víctimes nascudes o residents en altres poblacions de la comarca d'Anoia.

FOTO: ARXIU COMARCAL DE L'ANOIA - AFMI

Acte d'homenatge als caiguts a la plaça de la Creu, d'Igualada (21-11-1943)

La repressió de la rereguarda republicana va castigar, com podrà comprovar-se, no sols un nombre elevadíssim de conciutadans nostres, sinó en molts casos persones molt arrelades a la capital de l'Anoia i amb trajectòries amplament reconegudes. Completar el llistat de totes les víctimes era una tasca pendent que hem mirat d'abordar per ajudar a cicatritzar les ferides d'un moment particularment dolorós de la nostra història col·lectiva.

ANTONI DALMAU I RIBALTA (Igualada, 1951) és el director de la *Revista d'Igualada*. Ha ocupat diversos càrrecs institucionals i ha publicat una vintena de llibres. Darrerament s'ha dedicat a la recerca historiogràfica al voltant de la violència social, la repressió i l'anarquisme en el tombant de segle XIX-XX. La seva obra més recent és *El procés de Montjuïc. Barcelona al final del segle XIX*, premi Agust Duran i Sanpere d'Història de Barcelona 2010.

**RELACIÓ DE PERSONES NASCUTES O RESIDENTS A IGUALADA
ASSASSINADES DURANT LA GUERRA CIVIL (1936-1939)**

COGNOMS I NOM	LLOC DE NAIXEMENT	LLOC DE RESIDÈNCIA	EDAT
ABADAL VIVES, Jaume	Igualada	Tavertet	42
AGUILERA GALOBART, Joan	Igualada	Igualada	38
ARAGÓN BURGOS, Antoni	Sisamon (Saragossa)	Igualada	47
BADIA JORBA, Antoni	Igualada	Igualada	23
BAGUÉ RIBOT, Jaume	Sarrià de Ter	Igualada	43
BALL CASADESÚS, Eugeni	Igualada	Igualada	55
BAS CARNER, Jeroni	Igualada	Igualada	33
BAS CARNER, Joan	Igualada	Igualada	28
BAUSILI DOMINGUEZ, Lluís	Igualada	Igualada	45
BAUSILI DOMINGUEZ, Manuel	Igualada	Igualada	50
BELART FOLCH, Bonaventura	Montblanc	Igualada	54
BERTRAN NOGUERA, Ramon	Igualada	Tàrraga	47
BISBAL CASTELLTORT, Jaume	Igualada	Sitges	55
BORRÀS AGUILERA, Narcís	Igualada	Igualada	54
BORRÀS CODINA, Bartomeu	Igualada	Igualada	31
BORRÀS CODINA, Pere	Igualada	Igualada	26
CASANOVAS PERRAMON, Ignasi	Igualada	Barcelona	43
CASELLAS SOLÀ, Filomena	El Bruc	Igualada	17
CASTELLTORT ENRICH, Jaume	Igualada	Igualada	45
CASTELLVÍ VILASECA, Ramon	Igualada	Barcelona	59
COLOMER OMS, Francesc M.	Igualada	Igualada	60
COLOMER PRESAS, Francesc M.	Igualada	Barcelona	20
COMA COMA, Joan	Igualada	Terrassa	57

	PROFESSIÓ	ESTAT CIVIL	FILIACIÓ POLÍTICA	DATA DE MORT O DESAPARICIÓ	LLOC ON ES VA TROBAR EL CADÀVER
	Sacerdot	Solter		04/09/36	Cantonigròs
	Cerer	Solter	CEDA	17/09/36	La Pobla de Claramunt
	Pagès	Casat	Tradicionalista	22/08/36	El Bruc
	Blanquer	Solter		25/07/37	Pompién (Osca)
	Farmacèutic	Casat		?/6/1938	Sant Martí Sesgueioles
	Fuster	Casat		17/09/36	La Pobla de Claramunt
	Blanquer	Solter		04/08/36	La Tossa de Montbui
	Blanquer	Solter		04/08/36	La Tossa de Montbui
	Advocat	Casat	Renovación Española	17/09/36	La Pobla de Claramunt
	Farmacèutic	Casat	Renovación Española	17/09/36	La Pobla de Claramunt
	Escolapi	Solter		22/09/36	Granollers de la Plana
	Escolapi (germà)	Solter		?/7/1936	Cervera
	Escolapi	Solter		?/11/1936	La Tossa de Montbui
	Sacerdot	Solter		24/08/36	Barcelona (Rabassada)
	Professor de música	Casat		17/09/36	La Pobla de Claramunt
	Administratiu	Casat		01/12/36	Piera
	Escolapi	Solter		16/09/36	Òdena
	Minyona	Soltera		13/12/36	La Pobla (Rigat)
	Caixa Diputació	Casat		31/08/36	Montbui
	Escolapi	Solter		?/12/1936	No trobat
	Sacerdot	Solter		18/09/36	La Pobla de Claramunt
	Caputxí	Solter		20/01/37	No trobat
	Porter dels Escolapis	Casat		?/1/1937	Terrassa

CORTÈS JUBERT, Manuel	Igualada	Igualada	25
CORTÈS JUBERT, Ramon	Igualada	Igualada	29
CORTÈS PUIGDENGOLES, Camil	Igualada	Igualada	50
CORTÈS PUIGDENGOLES, Eusebi	Igualada	Igualada	46
COSTA BERNADAS, Joan	Igualada	Vilafranca del Penedès	57
CREUS RAFAEL, Pere	Igualada	Igualada	63
DALMASES SEGURA, Josep	Manresa	Igualada	33
DOMÈNECH PRAT, Joan	Igualada	Vic	22
DURAN BOSCH, Salvador	Barcelona	Igualada	47
DURAN CASAJUANA, Josep	Igualada	Igualada	16
DURAN GIBERGAS, Pau	Igualada	Sabadell	55
EJARQUE GASULLA, Enric	Morella	Igualada	36
ESPOY FÀBREGAS, Joan	Igualada	Igualada	49
ESTRUCH VIVES, Lluís (Fra Eudald)	Igualada	Barcelona (Sarrià)	17
FORN TALLÓ, Josep	Igualada	Igualada	50
FRANQUESA VILARRUBIAS, Agustí	Igualada	Igualada	44
GASSOL JORBA, Agustí	Igualada	Igualada	17
GASSOL JORBA, Ricard	Vilanova del Camí	Igualada	22
GASSOL LLADÓ, Bonaventura	Vilanova del Camí	Igualada	47
GENER CODINA, Camil	Igualada	Igualada	55
GENER CODINA, Josep	Igualada	Granollers de la Plana	57
GENER GALTÉS, Joan	Igualada	Igualada	25
GILI CAMPS, Josep	Igualada	Igualada	53
GÜELL ALBERCH, Francesc	Igualada	Bellprat	51
LLACUNA CORTADELLAS, Ramon	Igualada	Igualada	55
LLADÓ FERRAN, Francesc	Igualada	Igualada	50
LLADÓ OLLER, Joan	Igualada	Vic	54

Fuster	Casat	Tradicionalista	03/08/36	Igualada
Fuster	Casat	Tradicionalista	?/9/1936	No trobat
Fuster	Casat	Tradicionalista	03/08/36	Igualada
Comerç	Casat	Tradicionalista	03/09/36	No trobat
Sacerdot	Solter		?/8/1936	Vilanova del Camí
Sacerdot	Solter		28/07/36	Igualada
Blanquer	Casat	Tradicionalista	28/12/36	La Granadella
Seminarista	Solter		03/12/36	Montcada
Contramestre	Casat		21/01/39	Rubió (Maçana)
Estudiant	Solter		21/01/39	Rubió (Maçana)
Escolapi	Solter		?/4/1937	Barcelona
Escolapi	Solter		13/09/36	Castelló de la Plana
Agent Assegurances	Solter		16/12/36	Castellolí
Caputxí	Solter		30/09/36	La Pobla de Claramunt
Sacerdot	Solter		18/08/36	Òdena
Comerç	Casat	Lliga Catalana	07/08/36	Montbui (ca n'Alemany)
Blanquer	Solter		15/02/37	Cerdanyola (1943)
Blanquer	Solter		?/10/1936	Cerdanyola (1943)
Blanquer	Casat		15/02/37	Cerdanyola (1943)
Cafeter (Suís)	Viudo	Tradicionalista	17/09/36	La Pobla de Claramunt
Sacerdot	Solter		25/08/36	No trobat
Sacerdot	Solter		03/12/36	Montcada
Sacerdot	Solter		29/09/36	Vallbona d'Anoia
Sacerdot	Solter		?/10/1936	Bellprat
Comerç d'aviram	Casat	Tradicionalista	14/08/36	Òdena
Recaptador	Casat		28/12/36	No trobat
Canonge	Solter		20/08/36	Vic

LLADÓ OLLER, Rupert	Igualada	Sant Feliu de Llobregat	42
LLAMBÈS VALLS, Sadurní	Barcelona	Igualada	42
LLUCIÀ MARTÍ, Joan	Igualada	Barcelona	35
MATEU SOLÀ, Manuel	Igualada	Igualada	53
MIR PONS, Josep (germà Priscil·lià)	Igualada	Barcelona	45
MONTFORT FERRER, Tomàs	Igualada	Igualada	48
MONTOLIU TREIG, Jesús	Barcelona	Igualada	36
MORERA MESTRES, Josep	Igualada	Igualada	55
MUÑOZ TRILLA, Bartomeu	Igualada	Salt	57
PANADÈS PIQUER, Ramon (gmà. Alfons)	Igualada	Vic	63
PARETA MAS, Antoni	Igualada	Mataró	41
PEQUERA CORBALÁN, José M.	Sariñena (Osca)	Igualada	23
PEQUERA SERIOLA, Cándido	Jaca (Osca)	Igualada	69
PIQUÉ CASULLERAS, Josep	Igualada?	Igualada	?
PONS TRILLA, Antoni	Igualada	Salt	45
PUIG CANALS, Emeri (germà Eudald)	Girona	Igualada	51
PUIGGRÒS GUBIANES, Pere	Òdena	Igualada	22
PUIGGRÒS SALA, Ricard	Igualada	Igualada	43
PUNSET BERTRAN, Marià	Olot	Igualada	37
QUERALT MARTÍ, Josep	Porquerisses	Igualada	71
RABELL MASSIP, Mariano	Igualada	Igualada	46
RAÏCH ROS, Pere	Igualada	Barcelona	36
RIBA MARTÍ, Albert	Igualada	Igualada	31
RIBA MARTÍ, Ramon	Igualada	Igualada	39
RIBA MARTÍ, Ricard	Igualada	Igualada	32
RIBA MESTRES, Antònia (M. Clemència)	Igualada	València	41
RIBALTA MISERACHS, Ramon	Igualada	Igualada	45

Comerç	Casat	Tradicionalista	?/7/1936	No trobat
Metge	Casat		17/09/36	La Pobla de Claramunt
Escrivent	Casat		?/1/1939	Santa Maria de Merlès
Comptable	Casat		17/09/36	La Pobla de Claramunt
Marista	Solter		08/10/36	No trobat
Boter	Casat	Tradicionalista	17/09/36	La Pobla de Claramunt
Xofer d'ambulància	Casat	Falange-Tradicionalista	21/08/36	Collbató
Advocat	Casat	Lliga Catalana	20/10/36	Pallejà
Pagès	Casat		03/09/36	No trobat
Marista	Solter		23/09/36	Vic
Escolapi	Solter		16/09/36	No trobat
Farmacèutic	Solter	Renovación Española	15/09/36	El Bruc
Secretari Judicial	Viudo	Unión Patriótica	15/09/36	Montmaneu
Comerç	Casat	POUM	09/1938?	No trobat
Encarregat	Casat		09/09/36	Salt
Marista	Solter		19/11/36	Barcelona
Forner	Solter	Tradicionalista	31/12/36	Castell de Montjuïc
Comerç	Casat		05/10/36	Montbui
Escolapi	Solter		29/07/36	No trobat
Propietari	Viudo	Lliga Catalana	13/08/36	Sant Martí de Tous
Escrivent	Casat	CEDA	17/09/36	La Pobla de Claramunt
Escolapi	Solter		05/09/36	Barcelona
Banca	Solter	Tradicionalista	13/09/36	El Bruc
Comerç	Viudo	Tradicionalista	17/09/36	La Pobla de Claramunt
Escrivent	Casat	Tradicionalista	13/09/36	El Bruc
Monja escolàpia	Soltera		08/08/36	València (al Saler)
Comerç	Casat	Lliga Catalana	17/09/36	La Pobla de Claramunt

ROCA ESTEVE, Alfons	Òdena	Igualada	56
ROCA PUGET, Josep	Igualada	Igualada	42
RODRÍGUEZ FERNÁNDEZ, Saturnino	Villarramiel (Palència)	Igualada	37
ROIG ALIBAU, Antoni (germà Antolí)	Igualada	Girona	45
SALA CARNER, Camil	Igualada	Igualada	25
SALA CARNER, Ramon	Igualada	Igualada	20
SALA RIBERA, Ramon	Sant Ramon (Segarra)	Igualada	59
SANS ESTAPÉ, Salvador	Palau de Plegamans	Igualada	64
SECANELL SALA, Josep	Sant Guim de la Plana	Igualada	24
SERAROLS MIL, Pere	Òdena	Igualada	62
SERAROLS SASTRE, Francesc	Igualada	Igualada	29
SERRA JORDI, Jaume	Igualada	Vic	89
SITGES PUIG, Pere (gmà. Laureà Carles)	Parlavà	Igualada	47
SOLER GIBERGAS, Valentí	Igualada	Terrassa	49
SOLER OROMÍ, Ramon	Igualada	Igualada	54
TARDÀ CASAS, Josep	Carme	Igualada	37
TERRADE FORTUNY, Josep	Barcelona	Igualada	46
TERRADELLAS RIERA, Marc	Riudeperes	Igualada	58
TORELLÓ CENDRA, Isidre	Igualada	Igualada	52
TORELLÓ CENDRA, Miquel	Igualada	Barcelona	36
TUBAU PERELLÓ, Joan (gmà. Gaudenci)	Igualada	Girona	42
TUBELLA SERRA, Eduard	Capellades	Igualada	39
UDIVERT PALAU, Bartomeu	Igualada	Igualada	46
VALLÈS MONCUNILL, Lluís	Òdena	Igualada	52
VICH FIGUERAS, Josep	Igualada	Canet	60
XUCLÀ GRANELL, Francesc	Cervera	Igualada	51

Comerç	Solter		17/09/36	No trobat
Prop. (Can Roca)	Casat	Renovación Española	17/09/36	La Pobla de Claramunt
Blanquer	Casat	Tradicionalista	01/12/36	Montcada
Marista	Solter		08/10/36	Montcada
Blanquer	Solter	Tradicionalista	17/11/36	No trobat
Blanquer	Solter	Tradicionalista	17/11/36	No trobat
Blanquer	Casat		17/09/36	La Pobla de Claramunt
Armer	Casat		04/09/36	No trobat
Avicultor	Solter		14/10/36	Arguis (Osca)
Pagès	Casat	Tradicionalista	01/12/36	Montcada
Jornaler	Solter	Tradicionalista	17/09/36	La Pobla de Claramunt
Sacerdot	Solter		13/08/36	Riudeperes
Marista	Solter		08/10/36	Montcada
Escolapi	Solter		29/09/36	Vallbona d'Anoia
Comissionista	Casat		11/09/36	No trobat
Emp. Contribuc.	Casat		17/09/36	La Pobla de Claramunt
Sastre	Casat	Tradicionalista	01/12/36	Montcada
Sacerdot	Solter		11/08/36	Carretera Vic-Manresa
Advocat	Casat	Tradicionalista	17/09/36	La Pobla de Claramunt
Metge pediatre	Casat		?/8/1936	Llorac
Marista	Solter		08/10/36	Montcada
Comptable	Casat	Tradicionalista	01/12/36	Montcada
Vigilant nocturn	Casat		10/07/36	Igualada
Ordenança	Casat		17/09/36	La Pobla de Claramunt
Sacerdot	Solter		10/08/36	Canet
Secretari Ajuntament	Casat	Renovación Española	13/09/36	Montmaneu